

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І КРИМІНОЛОГІЇ

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І КРИМІНАЛІСТИКИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
Львівського національного університету
імені Івана Франка
проф. Гладшевський Р.Є.

« ____ » _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ

галузь знань **08 «Право»**
спеціальність **081 «Право»**
Сертифікаційна програма «CRIMNUM»
юридичний факультет

Львів – 2020 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Кіберзлочинність та електронні докази» для студентів за галуззю знань 08 «Право», спеціальністю 081 «Право» у межах сертифікаційної програми «CRIMHUM», 2020.

Розробники:

Бурдін Володимир Миколайович – професор кафедри кримінального права та кримінології, доктор юридичних наук, професор.

Нор Василь Тимофійович – завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики, доктор юридичних наук, професор.

*Робоча програма затверджена на засіданні кафедри кримінального права та кримінології юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол № ____ від « ____ » _____ 2020 р.)*

**Завідувач кафедри
кримінального права та кримінології _____ к.ю.н. В.І. Маркін**

« ____ » _____ 2020 року

*Робоча програма затверджена на засіданні кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол № ____ від « ____ » _____ 2020 р.)*

**Завідувач кафедри
кримінального процесу і криміналістики _____ проф. В.Т.
Нор**

« ____ » _____ 2020 року

Схвалено Вченою радою юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право» у межах сертифікаційної програми «CRIMHUM»)
Протокол № ____ від « ____ » _____ 2020 р.

**« ____ » _____ 2020 р. Голова _____ д.ю.н., проф. В.М.
Бурдін**

© Бурдін В.М., Нор В.Т., 2020 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 08 «Право»	денна форма навчання
Модулів – 1	Спеціальність 081 «Правознавство»	Рік підготовки:
Змістових модулів – 1		1-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр
		1-й
Тижневих годин: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3,6	Сертифікаційна програма «CRIMHUM»	Лекції
		16 год.
		Практичні
		16 год.
		Самостійна робота
		58 год.
		Вид контролю: залік

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 1:1,8.

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

2.1. Метою цього спецкурсу є вивчення питань, пов'язаних із сутністю такого явища, як кіберзлочинність, його місцем у загальній структурі злочинності та запобіганням і протидії кіберзлочинності, а також із особливостями методики розслідування кіберзлочинів та використання електронних доказів у кримінальному провадженні.

2.2 Завдання: надати уявлення про наявні концепції протидії (виявлення, попередження та розслідування) кіберзлочинності та про особливості використання електронних доказів у кримінальному провадженні.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати:**

- основні підходи до розуміння понять «кіберзлочинність» та «електронні докази»;
- детермінанти кіберзлочинності;
- шляхи запобігання та протидії кіберзлочинності;
- особливості методики розслідування кіберзлочинів;
- особливості процедури використання електронних доказів у кримінальному провадженні.

вміти:

- на основі ознак конкретно вчинених злочинів визначати їхню належність до кіберзлочинів;
- застосовувати у практичній діяльності здобуті теоретичні знання, що стосуються запобігання та протидії кіберзлочинам;

- використовувати у практичній роботі рекомендації щодо розкриття та розслідування кіберзлочинів;
- здійснювати процес доказування шляхом використання електронних доказів.

2.3. Критерії оцінювання

Оцінювання усних виступів студентів на практичних (лабораторних заняттях) здійснюється за такою системою:

50 балів (оцінку відмінно) отримує студент, який глибоко засвоїв теоретичний матеріал з відповідної теми, пов'язує отримані знання із знаннями із попередньо засвоєних тем, опрацював додаткову літературу і знає спірні питання з відповідної теми та альтернативні теоретичні підходи до їх вирішення, опрацював приклади тлумачення та застосування на практиці як вищими, так і місцевими судами кримінально-правових приписів, що вивчаються, а також демонструє розуміння та вміння застосувати отримані теоретичні знання як до типових практичних казусів, так і до нетипових ситуацій, що вимагають творчого підходу до застосування набутих знань.

45 балів (оцінка дуже добре) виставляється студенту, який володіє знаннями та розумінням, описаними вище, однак який у ході застосування набутих знань до складних чи атипових практичних казусів потребує допомоги викладача. Однак, коли останній, навівши навідні запитання, скеровує студента, він спроможний розв'язати самостійно поставлене завдання до кінця.

40 балів (оцінка добре) виставляється за системне засвоєння усіх теоретичних питань з теми, що виноситься на відповідне практичне (лабораторне) заняття, на базовому рівні, а також розуміння змісту всіх ознак відповідних кримінально-правових понять і оволодіння базовим вмінням їх застосовувати до типових практичних ситуацій.

31 бал (оцінку задовільно) отримує студент, який засвоїв усі теоретичні питання з відповідної теми, однак лише на базовому рівні і без розуміння змісту усіх ознак відповідних кримінально-правових понять (лише рівень «знання»).

26 балів (оцінка достатньо) виставляється студенту, який загалом готувався до заняття, однак під час опитування показав лише знання визначень основних кримінально-правових понять з відповідної теми, однак не зміг виокремити їх ознаки та показати розуміння цих понять.

0 балів (оцінку незадовільно) отримує студент, який не готовий до заняття, тобто не виконав усіх винесених на відповідне практичне (лабораторне) заняття письмових та усних завдань і задач чи який у ході усної відповіді не продемонстрував знання базових кримінально-правових понять з відповідної теми.

Оцінювання відповідей на заліку:

Кожне питання, яке виноситься на залік, оцінюється самостійно в межах балу, що дорівнює 50-ти балам, поділеним на кількість питань у білеті (наприклад, якщо питань у білеті 3, то кожне з них оцінюється балами до 17 балів). Відповідно оцінка за залік в межах 50-ти балів є сумою балів, виставлених викладачем за кожне із питань з білету.

Кожне питання оцінюється за такою схемою:

Максимальний бал за питання отримує студент, який має глибокі знання відповідних кримінально-правових понять, розуміння їх ознак та базові навички із їх застосування, а також демонструє знання обов'язкових та рекомендаційних роз'яснень вищими судовими інстанціями відповідних законодавчих приписів, може наводити приклади із практики застосування місцевими судами таких приписів чи альтернативні теоретичні підходи до розуміння та застосування таких приписів, а також в ході відповіді не допускає помилок, формулює думку грамотно, логічно.

Дві третини максимального балу за питання отримує студент, який окрім знання змісту та обсягу відповідних кримінально-правових понять, показує розуміння змісту всіх ознак цих понять та базові навички із їх застосування до типових казусів (наприклад, шляхом наведення прикладів чи оцінки тих задач, які формулює викладач в ході виступу студента).

Половину балів за питання виставляється студенту, який має знання визначень змісту та обсягу відповідного кримінально-правового поняття, може виокремити його ознаки та характеризувати на базовому рівні окремі з них.

Третину максимального балу за питання отримує студент, який продемонстрував лише знання визначення відповідного кримінально-правового поняття (понять), по якому сформульоване запитання, однак не зміг виокремити його ознаки та показати розуміння цього поняття.

Якщо сума отриманих балів за кожне питання заліку разом із сумою поточної успішності становить 51 бал і більше, то студент вважається таким, який склав залік і отримує відповідну оцінку.

Якщо по двох третинах питань з білету студент не набирає навіть третини максимального балу за кожне із таких питань, то він отримує негативну оцінку за залік.

Якщо студент по двох третинах питань з білету набирає мінімум третину максимального балу за кожне із питань, однак в сумі з поточною успішністю не набирає мінімальний (51) бал, то викладач може задати такому студенту додаткові запитання поза питаннями білету, однак в межах тих питань, що виносилися на залік, і після цього прийняти остаточне рішення, чи студент володіє необхідними мінімальними знаннями для отримання мінімальної позитивної оцінки з навчальної дисципліни, чи ні.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І КРИМІНОЛОГІЇ

(всього – 16 год.)

Лекційні заняття – 8 год., практичні заняття – 8 год.

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І КРИМІНАЛІСТИКИ

(всього – 16 год.)

Лекційні заняття – 8 год., практичні заняття – 8 год.

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА І КРИМІНОЛОГІЇ

Тема 1. Кіберзлочинність: поняття, види та запобігання.

1.1. Поняття кіберзлочинності та її місце в загальній структурі злочинності. Види кіберзлочинів.

1.2. Європейський конвенційний механізм запобігання кіберзлочинності: поняття та система.

1.3. Детермінанти та основні напрямки запобігання кіберзлочинності.

Тема 2. Кримінально-правове забезпечення боротьби з кіберзлочинністю.

2.1. Сучасний стан кримінально-правового забезпечення боротьби з кіберзлочинністю.

2.2. Система та загальна характеристика кіберзлочинів.

2.3. Реалізація форм кримінальної відповідальності за кіберзлочини.

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І КРИМІНАЛІСТИКИ

Тема 3. Особливості методики розслідування кіберзлочинів.

3.1. Криміналістична характеристика кіберзлочинів.

- 3.2. Початковий етап розслідування кіберзлочинів.
- 3.3. Планування та висунення версій при розслідуванні кіберзлочинів.
- 3.4. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування кіберзлочинів.

Тема 4. Електронні докази у кримінальному провадженні.

- 4.1. Поняття електронних доказів у кримінальному провадженні.
- 4.2. Види електронних доказів.
- 4.3. Способи збирання електронних доказів.
- 4.4. Використання електронних доказів під час судового розгляду.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
Л		П	лаб	інд	Ср	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Кіберзлочинність: поняття, види та запобігання.	12	2	2	-	-	8
Тема 2. Кримінально-правове забезпечення боротьби з кіберзлочинністю.	33	6	6	-	-	21
Тема 3. Особливості методики розслідування кіберзлочинів.	22	4	4	-	-	14
Тема 4. Електронні докази у кримінальному провадженні.	23	4	4	-	-	15
Усього годин	90	16	16	-	-	58

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Кіберзлочинність: поняття, види та запобігання.	2
2	Тема 2. Кримінально-правове забезпечення боротьби з кіберзлочинністю.	6
3	Тема 3. Особливості методики розслідування кіберзлочинів.	4
4	Тема 4. Електронні докази у кримінальному провадженні	4
	Разом	16

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Кіберзлочинність: поняття, види та запобігання.	8
2	Тема 2. Кримінально-правове забезпечення боротьби з кіберзлочинністю.	21

3	Тема 3. Особливості методики розслідування кіберзлочинів.	14
4	Тема 4. Електронні докази у кримінальному провадженні.	15
	Разом	58

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У ході викладання навчальної дисципліни підлягають використанню методи, спрямовані на:

- формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності й відповідальності за навчальну працю;
- забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного й пошукового характеру);
- а також методи, пов'язані з контролем за навчальною діяльністю студентів.

Серед методів навчання, зокрема, підлягають застосуванню наступні: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, демонстрація, спостереження, практичне заняття.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Методи проведення поточного контролю під час навчальних занять визначаються кафедрою і здійснюються шляхом усного опитування студентів, проведення контрольних робіт, виконання завдань та вирішення задач із практичних проблем. Проміжний контроль здійснюється шляхом проведення модуля (модульний контроль). Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання шляхом проведення заліку.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточна успішність	Залік	Сума
T1-T4	T1-T4	
50	50	100

Шкала оцінювання: Університету, національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою
90 – 100	A	<i>Відмінно</i>	<i>Відмінно</i>
81-89	B	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>
71-80	C	<i>Добре</i>	
61-70	D	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>
51-60	E	<i>Достатньо</i>	
0-50	FX	<i>Незадовільно</i>	<i>Незадовільно</i>

90-100 балів (відмінно) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні нормативно-правових актів, судової практики та спеціальної літератури. Прояви уміння застосування набути знання до

конкретних суспільно-економічних ситуацій та здібності аналізу джерел вивчення даного курсу.

81-89 балів (дуже добре) - достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових/тестових завдань. Студент здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

71-80 балів (добре) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь, але не на всі питання, або відповідь не базується на всіх складових джерелах вивчення. Тобто знав нормативно-правовий акт та судову практику але не знав інформації, що міститься у спеціальній літературі, чи інформації, яка міститься у інших джерелах. Однак у підсумку його відповідь повинна базуватись не менше ніж на двох базових джерелах.

61-70 балів (задовільно) - виставляється студенту, який не дав вичерпної детальної відповіді на питання контрольних завдань і яка базується тільки на одному із рекомендованих джерел вивчення матеріалу.

51-60 балів (достатньо) – в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. 17 Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Студент має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.

0-50 балів (незадовільно) - не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання. Безсистемне відділення випадкових ознак вивченого; невміння робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Casey E. Digital evidence and computer crime: forensic scene, computer, and the Internet. – 2 nd ed. Amsterdam: Elsevier Academic Press, 2004. – 690 p.
2. Friedrichs, David O. 2007. Transnational crime and global criminology: Definitional, typological, and contextual conundrums. *Social Justice* 34:4–18.
3. Азаров Д.С. Злочини у сфері комп'ютерної інформації (кримінально-правове дослідження): монографія. К.: Атіка. 2007. 304 с.
4. Андрушко П.П. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності в Україні. К.: Форум. 2004. 161 с.
5. Аркуша Л.І. Деякі підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій за КПК України від 12.04.2012 року // *Південноукраїнський часопис*. Одеса: ОДУВС, 2013. № 1. С. 162-164
6. Ахтирська Н.М., В.В. Антощук. Злочини у сфері комп'ютерних технологій та судова практика розгляду цієї категорії // *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 2. С. 43–48.
7. Батюк О.В. Кримінально-правова характеристика об'єкта злочинів у сфері комп'ютерної інформації // *Актуальні питання реформування правової системи України*. Луцьк, 2008. С. 428-431.

8. Бахин В.П., Карпов Н.С. Преступная деятельность как объект криминалистического изучения. Лекция. К., 1999. 22с.
9. Бутузов В.М., Остапец С.Л., Шеломенцев В.П. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Науково-практичний коментар. К. : Друкарня МВС України, 2005. 86 с.
10. Васильковський І.І. Поняття «кіберзлочинність» та «кіберзлочини»: стан та співвідношення // Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2018. Вип. 1–2 (10–11). С. 276–282. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/muvnudp_2018_1-2_46.pdf (дата звернення: 15.08.2020).
11. Вернидубов І., Белікова С. Електронні докази: поняття, особливості та проблеми щодо їх дослідження судом // *European Political and Law Discourse*. 2018. № 5 (Вип. 2). С. 299–305. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-2/42.pdf> (дата звернення: 15.08.2020).
12. Вехов Б. В. Расследование компьютерных преступлений в странах СНГ : монография / Б. В. Вехов, В. А. Голубев ; под ред. Б. П. Смагоринского. Волгоград : ВА МВД России. 2004. 304 с.
13. Голубев В. О. Комп'ютерні злочини в банківській діяльності. З. : Павел. 1997. 118 с.
14. Голубев В. О. Розслідування комп'ютерних злочинів : монографія. Запоріжжя : Гуманітарний університет «ЗІДМУ». 2003. 296 с.
15. Гребенюк М. В., Гавловський В. Д., Гуцалюк М. В., Хахановський В. Г. та ін. Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальному провадженні : методич. рекомен. Київ : МНДЦ при РНБО України, 2017. 79 с.
16. Гулкевич В.Д. Кримінально-правова охорона авторського права і суміжних прав : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08. Л., 2008. 30 с.
17. Гуров А.И. Профессиональная преступность: прошлое и современность. М., 1990.304с.
18. Зорин Г.А., Танкевич О.В. Криминалистическая характеристика транснациональных преступных групп. Гродно, 1997. 104 с.
19. Зорин Г.А., Танкевич О.В. Понятие и основные признаки транснациональной преступности. Гродно, 1997.56с.
20. Карчевський М.В. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки України: дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : 12.00.08. К., 2012. 536 с.
21. Кирбят'єв О.О. Поняття «комп'ютерний злочин» // *Вісник Луганського державного ун-ту внутр. справ*. 2008. Спец. вип. № 8. С. 334-338.
22. Коваль А.М. Кримінальна відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав: теорія і практика. – К.: Юстиніан. 2005. 320 с.
23. Комп'ютерна злочинність : навч. посібник / П. Д. Біленчук, Б. В. Романюк, В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський та ін. К. 2002. 240 с.
24. Котляревський О. І., Киценко Д. М. Комп'ютерна інформація як речовий доказ у кримінальній справі. Інформаційні технології та захист інформації : збірник наукових праць. Запоріжжя, 1998. № 2. С. 70–79.
25. Кримінально процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар [Текст] / За загальною ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. К. : Юстиніан, 2012. 1224 с.
26. Кримінально процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. /відп. ред. С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Х.: Одісей, 2013. 1104 с.
27. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України). К.: ВПЦ Київського Університету. 2006. 573 с.

28. Мешков В.М., Попов В.Л. Оперативно-розыскная тактика и особенности легализации полученной информации в ходе предварительного следствия. М., 1999. 80с.
29. Мурадов В. В. Електронні докази: криміналістичний аспект використання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3–2. С. 313–315.
30. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні : навчально-практичний посібник [Текст] / С. С. Кудінов, Р. М. Шехавцов, О. М. Дроздов, С. О. Гриненко. Х. : «Оберіг», 2013. 344 с.
31. Орлов Ю. Ю., Чернявський С. С. Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (13). С. 12–22.
32. Погорецький М., Шеломенцев В. Кіберзлочини: до визначення поняття // *Вісник прокуратури*. 2012. № 8. С. 89–96.
33. Пфо О.М. Основні поняття і класифікація кіберзлочинності // *Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 23–25 листопада 2016 р. Кропивницький, 2016. С. 33–34. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84825482.pdf> (дата звернення: 15.08.2020).
34. Ращенко Є. Кримінально-правове забезпечення боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій // *Право України*. 2007. № 10. С. 87-91.
35. Розенфельд Н. Віртуальний предмет злочинів, пов'язаних з порушенням авторського права і суміжних прав // *Право України*. 2008. № 5. С. 105-109.
36. Савінова Н. А. Кримінально-правове забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні: теоретичні та практичні аспекти : монографія. К. : ДКС, 2011. 342 с.
37. Сергєєва Д.Б. Допустимість доказів в теорії та КПК 2012 року. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 83.
38. Сердюк П. Кіберпростір і дія закону про кримінальну відповідальність у просторі // *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 5. С. 101-103.
39. Ткаліч В. Є. Щодо проблеми виявлення ознак злочинів у сфері інформаційних технологій // *Криміналістичний вісник*. 2011. № 1(15). С. 44-48.
40. Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні: перспективи розвитку та гармонізації з європейським законодавством : дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : 12.00.08. Х., 2011. 536 с.
41. Цехан Д.М. Правові аспекти використання цифрової інформації як доказу у кримінальному судочинстві // *Процесуальні, тактичні та психологічні проблеми, тенденції та перспективи вдосконалення досудового слідства* : матеріали між-нар. наук.-практ. конф., 30 травня 2008 р. – Одеса, 2008. С. 206–209.
42. Цехан Д.М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 259.
43. Яблоков Н. П. Расследование организованной преступной деятельности [Текст] : практ. пособ. / Н. П. Яблоков. М. : Юристь, 2002. 172 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

Верховна Рада України

<http://www.rada.kiev.ua/>

Верховний Суд України

<http://www.scourt.gov.ua/>

Кабінет Міністрів України

<http://www.kmu.gov.ua/>

Міністерство юстиції України

<http://www.minjust.gov.ua/>

Інформаційно-пошукова системи по законодавству

"Ліга": <http://www.liga.kiev.ua/>

<http://www.nau.kiev.ua/>

<https://echr.coe.int/>